

KÖNYVTÁRAK ÉS TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Nemzeti könyvtárak

05/027

GABEL, Gernot U.: 50 Jahre kanadische Nationalbibliothek = Bibliotheksdienst. 38.Jg. 2004. 2.no. 165-168.p.

Ötvenéves a kanadai nemzeti könyvtár

Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

Bár Kanada vezető személyiségei közül többen már 1867-ben javasolták a nemzeti könyvtár létrehozását, a 2. világháború végéig kellett a megvalósításra várni. 1946-ban a Kanadai Könyvtáros Szövetség feladatul kapta a régi folyóirat állomány mikrofilmre vitelét, e munka során vált nyilvánvalóvá, hogy a feladatot tartósan csak egy nemzeti könyvtár képes megoldani. A miniszterelnököt, L. Mackenzie Kinget némi ravaszsgal vették rá a döntésre: a nagyapja által száz évvel korábban kiadott, és nemzeti könyvtár hiányában veszendőbe menő újság példányait mutatták meg neki. A miniszterelnök, az általa összehívott tanács javaslata alapján támogatta az ügyet. Mint előd-intézmény a Kanadai Bibliográfiai Központ kezdte el 1950-ben Canadiana néven a nemzeti bibliográfiát szerkeszteni, majd a parlament 1952-ben jóváhagyta a könyvtári törvényt, 1953 jan. 1-én megkezdte működését az ország fővárosában, Ottawában a Kanadai Nemzeti Könyvtár, (National Library of Canada).

Az állomány alapját a Parlamenttől kapott mintegy 300 ezer könyv képezte. Ezek azonban éveken át becsomagolva várták sorsukat, csak 1956-ban kapott a könyvtár ideiglenes megoldásként egy kiszolgált áruraktárt a város peremén. Az e célra tervezett új

épület munkálatait 1963-ban kezdték meg, a megnyitás dátuma: 1967. Az új épület a nemzeti levéltárnak is otthonául szolgált.

Az indulás évében a könyvtárnak hat munkatársa volt, tíz év múlva már 60, az új épületbe költözés után 200. A havonta megjelenő nemzeti bibliográfia mellett belekezdtek a monográfiák teljes nemzeti katalógusának előkészítésébe. Ennek első lépéseként összegyűjtötték a legnagyobb kanadai könyvtárakban található művek katalóguscédula másolatait, a 60-as évek elején már 5 millió cédulával, 1968-ban pedig 10 millió cédulával rendelkeztek. 1976 óta ezt a munkát számítógéppel végzik, DOBIS majd AMICUS rendszerrel.

Az 1952-es könyvtári törvény a kiadókat két kötelespéldány beszolgáltatására kötelezte, ennek jóvoltából a könyvtár állománya gyorsan gyarapodott. A kétnyelvű (angol és francia) kanadai nemzeti bibliográfia 1950-ben 4500 címet tartalmazott, 25 évvel később már évi 26 ezret. A kötelespéldányok körét 1969-ben kiterjesztették a hanglemezekre, 1988-ban a mikrofilmekre, 1992-ben a videokazetákra. 1959-ben a könyvtár szerződést kötött a természet- és műszaki tudományokat gyűjtő Nemzeti Tudományos Könyvtárral (National Science Library), melyet a Kanadai Nemzeti Tudományos Tanács tart fenn. A megállapodás szerint a Nemzeti Könyvtár a szellemi- és társadalomtudományok gyűjtésére koncentrált; Kanadának voltaképpen két nemzeti könyvtári van.

A könyvtár szorosan együttműködik a nagyobb külföldi társintézményekkel: az osztályozó rendszerben a Library of Congress-t követték, 1967-ben pedig átvették az Angol-Amerikai Katalógizálási Szabályzatot (AACR). 1969 óta a Kanadai Nemzeti

Könyvtár feladata az állami könyvtárak koordinálása, 1973 óta ez az intézmény a könyvtárak közötti könyvcseré központja. Újabban feladata a „többnyelvű könyvtári szolgáltatás” is, a Kanadában élő etnikai kisebbségek gyűjteményekkel és kölcsönzéssel való ellátása, továbbá a gyerekek és a fogyatékkal élők különleges szolgáltatásainak megszervezése. A legutóbbi évtizedben munkája központjába a régi állomány megőrzése és mikrofilmezése került. A katalógus számítógépre vitele az ország lakóinak lehetővé teszi az állományban való internetes keresést.

A két kötelepéldány közül az egyik a helyi és a könyvtárközi használatot szolgálja, a másik elsősorban a megőrzést. Ezt a példányt csak akkor lehet az olvasóteremben használni, amikor a másik nem áll rendelkezésre.

A könyvtár 50 év alatt a világ nagy nemzeti könyvtárainak sorába emelkedett. Állománya 20 millió dokumentum, ebből 7 millió a monográfia. (Közülük a legrégebb kanadai nyomtatvány az 1766-ból származó francia nyelvű katekizmus.) Az 500 dolgozóval működő könyvtár már rég kinötte épületét. Az állomány nagy részét a fővárosban és az annak környékén levő fél tucat külső raktárba voltak kénytelenek kihelyezni. A parlament már régóta egyetért egy új könyvtár építésével, de az egyre romló államháztartási viszonyok – a Nemzeti Könyvtár költségvetésének többszöri csökkentése is – ezt egyelőre nem teszik lehetővé.

(Katsányi Sándor)

05/028

JOCKEL, Stephan – NIGGEMAN, Elisabeth: Die Deutsche Bibliothek in Haushaltsnöten = Dial.Bibl. 16.Jg. 2004. 3.no. 4-11.p.

A német nemzeti könyvtár gazdálkodásának adatai

Gazdálkodás -könyvtárban; Nemzeti könyvtár

A német szövetségi pénzügyminiszter rendeletére 1999-ben kezdődött meg az államháztartás konszolidációja, amely az alkalmazotti létszám évi 1,5%-

kal való csökkentését írta elő. Az intézkedés érintette a pénzügyileg a szövetségi kancelláriához tartozó berlini nemzeti könyvtárat, a Német Könyvtárat (Die Deutsche Bibliothek) is. A költségvetési keret kiegészítése az egyéb forrásból szerzett összegekkel (beiratkozási díjak, adományok, pályázatok stb.) nem jelentett lényegi megoldást, ezek ui. jelenleg a könyvtár rendelkezésére álló évi keretnek mindössze 7,5%-át teszik ki.

A költségvetés túlnyomó része személyi kiadás. 1999-ben ez alkotta a költségvetési keret 70%-át, ma már 80%-át teszi ki. A státuszok megszüntetése nem vonta egyértelműen maga után a személyi kiadások hasonló csökkenését, ui. a kötelezően előírt bérkategóriák időközben emelkedtek. Az aktív dolgozók bérköltségének emelkedésével párhuzamosan nőtt, 1999-2002 között megduplázódott a nyugdíjba küldöttek részére fizetendő és a könyvtárat terhelő összeg. Ha ez a tendencia így folytatódna, 2007-ben a költségvetési keret egészét a személyi kiadásokra kellene fordítani, ami természetesen képtelenség, mert a tárgyi működési feltételek teljes hiánya az intézmény összeomlását jelentené.

Mit tett eddig a könyvtár? Legelőször a tárgyi kiadások terén megtakarítható összegeket vette számba, ezeket a költségeket sikerült közel 2 millió EU-ra leszorítania. Ezzel lényegében elérte azt a határt, ami alá már nem lehet menni. Maradtak a személyi kiadások, de ott sincs az intézmény számára nagy mozgástér. A könyvári dolgozók felének munkaviszonyát jogszabály védi, voltaképpen egyetlen lehetőség maradt: az eltávozók (nyugdíjba vonulók vagy munkahelyet változtatók) állásáról való lemondás. Az elmúlt években ez minden esetben megtörtént: 2001 óta egy belső intézkedés nyomán kivétel nélkül minden megüresedő munkahelyet legalább 6 hónapig üresen kellett hagyni. Ezzel a könyvtár el tudta érni az évi 1,5%-os leépítést és 2003-ig fedezni tudta a hiányzó bérköltségeket. Ez az eljárás megoldást jelentene a legégetőbb problémákra, ha a költségvetési megszorítások az eredeti

rendeletnek megfelelően 2004-ben véget értek volna, csak hogy a leépítéseket meghosszabbították, jelenleg csak 2008-ra helyezték a feloldást kilátásba.

A Német Könyvtárnak évente mintegy 20 státuszról kellett véglegesen lemondania, hogy az emelkedő személyi kiadásokat is fedezni tudja. A 20 munkahely nagyjából megfelel az éves természetes fluktuációnak, csak hogy e munkahelyeknek kevesebb mint a fele szabadul úgy fel, hogy a könyvtárat ne terhelje új költségekkel.

Nem maradt más hátra, mint a könyvtár tevékenységének felülvizsgálata, újragondolása. Rövid távon: minden megüresedett munkahely esetében meg kellett fontolni: feltétlenül szükséges-e a tevékenység fenntartása, vagy le lehet mondani a betöltött feladatról? Esetleg anyagilag előnyösebb a munkát külső munkavállalóval végeztetni? Hosszabb távon felül kellett vizsgálni a könyvtár feladatkörét. Milyen új feladatokkal és milyen leépíthetőkkel kell számolni? Az új feladatok közé tartozik például az elektronikus publikációk gyűjtése és feldolgozása, melyet jogszabály fog a nemzeti könyvtár számára kötelezővé tenni. 2000 óta egy controlling vizsgálat keretében elemzi a Német Könyvtár részlegeinek hatékonyságát, a ráfordítások és a hatásosság arányait. 2004-ben a vizsgálat új szakaszba lép: a munkatársak bevonásával – munkacsoportokkal, kérdőívekkel, a könyvtár intranet-hálózatán keresztül – fogják elemezni a könyvtár célját, feladatait, szervezetét, azzal a céllal, hogy ideálképet alkossanak a könyvtárról, annak jövőjéről. Speciális szakértők bevonásával fogják kidolgozni a könyvtárban alkalmazott controlling-módszereket és koncepciót. Ennek a fázisnak még nem lesz feladata a személyi vonatkozások értékelése, a továbbiakban azonban a személyzeti fejlesztés tervét is kidolgozzák: a képzettség, a motiváció, a flexibilitás, az elégedettség és felelősségérzés, a kommunikációs készség megjavítása szempontjából.

E fenti távlati elképzelések megvalósításáig hagyományos eszközökkel elemzi feladatait, szervezetét.

Panaszkodás helyett hatékonyabb, szakszerűbb és az olvasókhöz közelebb álló szolgáltatások nyújtására törekszik.

(Katsányi Sándor)

Felsőoktatási könyvtárak

Lásd 44-45, 51, 60, 75, 81-82, 84, 90, 96, 99-100

Közművelődési könyvtárak

05/029

WU, Jianzhong – XIAOMING, Jin: A dynamic gateway to information: electronic services at the Shanghai Library = Inf.Dev. 20.vol. 2004. 2.no. 111-115.p.

Dinamikus kapu a információhoz: elektronikus szolgáltatások a sanghaji könyvtárban

Elektronikus könyvtár; Szolgáltatások; Városi könyvtár

Sanghaj könyvtári múltja a 19. századba nyúlik vissza. A mostani városi könyvtárat 1952-ben alapították, az állomány a város nagy, évszázados gyűjteményeinek javából került ki. Az elmúlt ötven év alatt jelentős fejlődésen ment át az állomány és a szolgáltatások. A sanghaji városi könyvtár jelenleg Kína második legnagyobb könyvtára. 1996-ban, amikor az új könyvtárpépület elkészült, célul tűzték ki a globális szolgáltatások és az online dokumentumok iránti igények kielégítését. A számítógépes infrastruktúra és az elektronikus szolgáltatások kiépítése nyomán a napi online látogatások elérik a 20 ezret, a regisztrált olvasók száma pedig a 300 ezret. A könyvtár szolgáltatásai egyaránt szolgálják a nagyközönséget, a kutatókat és a politikai döntésho-

zókat. A könyvtár honlapján (www.library.sh.cn) a 11 millió könyv, folyóirat, hírlap és régi könyv mellett a digitális könyvtár (www.digilib.sh.cn) integrált szolgáltatásai is elérhetők. A közkönyvtári funkciók ma már az elektronikus könyvek kölcsönzésére (2003 óta) is kiterjednek. A városi könyvtár a 2000. évi központi könyvtár projekt óta a környező régió összes könyvtárát kiszolgálja (<http://eservice.digilib.sh.cn/tszy>). (Valamennyi címen kizárólag kínai írásjelekkel találkozhatunk!)

A kutatók számára biztosított szolgáltatások a digitális tájékoztatástól a dokumentációs tevékenységig terjed; a referenz-könyvtárosok együttműködnek a helyi egyetemek és kutatóintézetek könyvtárosaival, valamint Hong Kong, Macao és Singapore tájékoztató szakembereivel egy közös adatbázis (United Knowledge Navigation Station) kialakítása érdekében. (Már most foglalkoznak a 2010-ben Sanghajban megrendezésre kerülő világkiállítással.)

A digitális könyvtár további fejlesztési stratégiája az alábbiakra irányul: 1) a passzív információellátás átforgalmazása aktív tudás-navigációra, 2) a hagyományos könyvtári funkció és a hálózati médium egymásba integrálása, 3) az új technológia és módszerek alkalmazásának javítása (pl. információforrások integrálása és kifejlesztése, 4) személyre szabott szolgáltatások biztosítása, 5) a könyvtári szolgálat kiterjesztése minden háztartásra. Ezen célok megvalósítása érdekében részletes akciótervet dolgoztak ki, és arra törekednek, hogy Sanghaj könyvtára mielőbb világszínvonalú, nagyvárosi könyvtárrá váljon.

(Murányi Lajos)

05/030

GÖTZ, Martin – HEYDE, Konrad: Die Fachstelle der Zukunft. Aktuelle Tendenzen und Vorschläge für eine wünschenswerte Entwicklung = BuB. 56.Jg. 2004. 7/8.no. 498-501.p.

Res. angol és francia nyelven

A jövő közkönyvtári módszertani központjai – jelenlegi helyzet és fejlesztési javaslatok

Fejlesztési terv; Közművelődési könyvtár; Módszertani központ

A Német Szövetségi Köztársaságban a könyvtári tanácsadó/ellátó központoknak (Fachstelle) az ország közigazgatási tagolódásának megfelelően korábban három típusa alakult ki: szövetségi szinten ezt a feladatot töltötte be a Német Könyvtári Intézet, a tartományok szintjén a tartományi könyvtári központok, és végül a körzetekben a körzeti könyvtári központok.

Az elmúlt években a szakmai központok mindhárom szintjét jelentősen korlátozták, leépítették vagy megszüntették. A Rajna-Pfalz tartományban a helyi központok önállósága megszűnt, beolvadtak az újonnan alapított tartományi könyvtári központba; Baden-Württemberg tartományban az átszervezések nyomán a központok személyzete és költségvetése 20 százalékkal csökkent; Szász-Anhaltban a három központot egy intézménnyé vonták össze; Hessen tartományban az átszervezések után a munkatársak létszámát tízről négyre csökkentették; Bajorországban összevonták a tartományi és az ennek fiókjaként működő körzeti központokat, az új intézményt a Bajor Állami Könyvtárba olvasztották be.

A könyvtári központok jövője bizonytalan, feladatai meghatározatlanok. Támponthozhatnak a 2004-es lipcsei Német Könyvtári Kongresszus ajánlásai, ezekben a központok mint a jövőben létrehozandó Könyvtárfejlesztési Ügynökség (Bibliotheks-Entwicklungsagentur – BEA) partnerei szerepelnek. Újabbban, különösen az EU bővítésével kapcsol-

latban felmerült annak a gondolata is, hogy szükség lenne egy európai könyvtári intézetre, mely koordinálná a tagországok tevékenységét, és közreműködne egy kontinentális könyvtári rendszer létrehozásában. Ez nemcsak az új EU tagoknak lenne érdeke, hanem segítené a régebbi, „feljődő” könyvtárüggyel rendelkező EU országokat, így Németországot is.

A központok előtt jelenleg a következő feladatok állnak: kooperáció szervezése a tartományi, felsőoktatási és közkönyvtárak között; olyan többlépcsős könyvtári rendszer kiépítése, ahol a szinteket a feladatok és végrehajtási módjuk határozzák meg, függetlenül a könyvtárak fenntartóitól; szorosabb kapcsolatok kiépítése más szakmai tanácsadó központokkal és képzési intézményekkel; a közvélemény befolyásolása a közkönyvtárak előnyösebb megítélése érdekében; kis települése közös fenntartású könyvtárainak szervezése. A jövőt illetően a legfontosabb feladat annak tisztázása, hogy a központok elsősorban fejlesztő vagy inkább szolgáltató intézmények legyenek? Alapelvként abból lehet kiindulni, hogy minél kevésbé fejlett egy ország könyvtárügye, annál inkább a fejlesztő tevékenységre van szükség. A jövőben a központok tevékenységében a jelenleginél nagyobb hangsúlyt fognak kapni az olyan jellegű feladatok, mint a szponzorok és mecénások felkutatása, több résztvevős projektek kezdeményezése, EU pénzforrások feltárása, továbbképzések finanszírozása, segítségnyújtás könyvtáraknak az intézményen belüli pénzforrások megtalálásához, (termék bérbeadása, könyvtári boltok létesítése, szolgáltatások pénzzé tétele) részvétel a könyvtári marketing létrehozásában és végül: kedvező közvélemény kialakítása magukról a könyvtári központokról.

(Katsányi Sándor)

05/031

VOGT, Hannelore: Zufriedene Kunden sind das oberste Ziel. Erfolgreiche Managementkonzepte für Öffentliche Bibliotheken = BuB. 56.Jg. 2004. 7/8.no. 488-491.p.

Res. angol és francia nyelven

A legfőbb cél az elégedett használó. Sikeres vezetési elméletek közkönyvtárak számára

Használó; Hatékonyság; Kommunikáció -használókkal; Városi könyvtár

A piaci marketing súlypontja az utóbbi években a befolyásolástól a kapcsolatteremtésre tevődött át, már nem a „vadász”, hanem a „kertész” szerepét játssza. Az elégedett látogató minden más propagandaeszköznél hatásosabban terjeszti az intézmény – adott esetben a könyvtár – jó hírét, kedvező képét. A könyvtár legfőbb célja: minél több elégedett látogató. Ennek érdekében fel használnia a kapcsolatteremtés új módszereit.

1. A látogatók panasza, mint sikerforrás. A korszerű használó-orientált könyvtárban nélkülözhetetlen a professzionális panaszmenedzsment alkalmazása, mely a látogatók elégedettségi fokának mérésére, az okok felderítésére szolgál. A marketing hatására vonatkozó piaci felmérések azt mutatják, hogy az elégedetlen vevők közül sokkal nagyobb százalékban szakítanak az üzlettel azok, akik panaszukkal nélkül távoztak, mint azok, akik panaszukkal az intézményhez fordultak. A panasz a menedzsment értékes eszköze lehet. Ezért a könyvtár látogatóival minden eszközzel (élőszó, publikációk, plakátok) éreztetni kell, hogy a panaszuk az intézmény számára nem terhes, sőt kívánatos. Minél több csatornán át folyhatnak a könyvtárlátogatók panaszai, annál jobb.

A panaszmenedzsment gyakorlati működését a szerző saját könyvtárának, a würzburgi városi könyvtárnak példájával illusztrálja. Itt az előtérben helyeztek el egy gyűjtőládát, ahová havonta átlagosan 60 észrevétel kerül, ezen kívül online még 20

reflexió érkezik a könyvtárba A látogatók észrevételeit – miután igyekeztek minél jobb megoldást találni rájuk – standardizált formában statisztikailag feldolgozzák, értékelik. Az észrevételek 26%-a kritika, 44%-a javaslat és 30% dicséret.

2. *Dialógus fókuszcsoporthal.* Ez a módszer, mint a használói véleménykutatás minőségi eszköze, elsősorban az angol-amerikai térségekben terjedt el, ahol a könyvtárakban is alkalmazzák. A közös beszélgetés előtt pontosan meg kell határozni a megvitadni kívánt témát, ki kell dolgozni a 10-12 logikusan egymásra épülő kérdést és az érdeklődést keltő indítást. A vita vezetője lehet könyvtáros vagy hivatásos moderátor, a résztvevők száma 6-12 között mozoghat, a foglalkozás ideje 90-120 perc. A csoport összetételét pontosan meg kell határozni, (pl. inaktív olvasók, a zenei részleg használói, fiatalok, gyerekek; csoportot képezhetnek a könyvtárosok is.) A résztvevők a foglalkozások végén kis ajándékot vagy csekély pénzzutalmat szoktak kapni. (A London-Bromley-i könyvtárban pl. minden résztvevő 30 Eurót kap.) A foglalkozásokról a hang- vagy videofelvételen kívül jegyzőkönyv is készül, ez a kiértékelés alapja.

3. *„Tesztlátogató”.* Az éttermekben gyakran alkalmazott álvendég mintájára a könyvtárakat felkereső álolvasó segíthet feltárni azokat a problémákat, melyek az „üzemi vakság” miatt rejtve maradtak. Tesztlátogatót az erre a célra szakosodott intézményektől lehet igényelni, (egy-egy ilyen módszerű vizsgálat 500-1000 Euróba kerül), szerényebb költségvetésű könyvtárak egy másik könyvtárral együttműködve is megoldhatják a feladatot. A látogatás a könyvtár nagyságától függően néhány óráig vagy egy napig tart, optimális esetben egy vagy két év múlva megismételik.

Würzburgban a Bertelsmann Alapítvány tette lehetővé egy erre a célra specializálódott cég látogatását. A látogatók részben a könyvtár olvasóival beszélgetve, részben saját benyomásaik alapján minősítették a tapasztaltakat egytől tízig terjedő skálán.

A könyvtárosok utólag értesültek a látogatásról; az összegezést és megjegyzéseket is tartalmazó jegyzőkönyvet minden dolgozó megkapta, közösen vitatták meg.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 6, 58

Tudományos és szak-könyvtárak

05/032

FRIERSON, Eleanor G. – GARDNER, Melanie – McCarthy, Susan – BLAKE, Peggy J.: Collaborative development of agricultural information services at the National Agricultural Library of the United States = Sci.Technol.Libr. 24.vol. 2003. 1/2.no. 5-20.p. Bibliogr. 14 tétel.

Az amerikai Országos Mezőgazdasági Könyvtár szolgáltatásainak együttműködéses fejlesztése

Együttműködés -helyi; Megőrzés; Országos szak-könyvtár -mezőgazdasági; Számítógép-hálózat; Szolgáltatások

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Az elmúlt tíz évben az amerikai országos mezőgazdasági könyvtár (National Agricultural Library, NAL) nemzetközi partnereinek közreműködésével számos új szolgáltatást és együttműködési programot fejlesztett ki. A NAL együttműködési erőfeszítései a következő területekre összpontosítottak: hozzáférés biztosítása mezőgazdasági információkhoz archiválási programok útján; internet-hozzáférés; elektronikus hálózatok; tárgykör-specifikus webhelyek kifejlesztése. A cikk négy, innovatív szolgáltatásokat bemutató esettanulmányt ismertet,

amelyeket különféle együttműködési modellek szerint fejlesztettek ki: Invasivespecies.gov; Science.gov; AgNIC (Agriculture Network Information Center); és National Preservation Program for Agricultural Literature.

(Autoref.)

Lásd még 2, 36, 56

Iskolai könyvtárak

05/033

BISHOP, Priscilla: Lessons for the library = Sch.Lib. 52.vol. 2004. 3.no. 119-120.p.

Leckék a könyvtárban: a siker titka

Ifjúság képzése könyvtárhasználatra

Hogyan lehetne úgy megismertetni a tanulókat az iskolai könyvtárral, hogy az ott található források értő használójává váljanak, és bármelyik közkönyvtárban eligazodjanak? Ezekre a kérdésekre keresett gyakorlati megoldást a cikk angoltanár szerzője az elmúlt években. Miután a kiadói katalógusok átnévése nyomán kiderült, hogy ehhez nincs tankönyv vagy segédlet a piacon, elhatározta, készít egyet. Konzultált az iskola könyvtárosával, vezetőivel, az angoltanárokkal, és fokozatosan kialakult az élethosszig tartó tanulás alapját képező ismereteket és készségeket tartalmazó tematika, amely felölelte a könyvtár- és dokumentumhasználat gyakorlati kérdéseit, az információkereséssel kapcsolatos tudnivalókat, a különböző stílusú és műfajú írásművek olvasásával és írásával kapcsolatos ismereteket, a könyvtárakról és könyvtárosokról szóló ismereteket, egy téma irodalmának megkeresésének technikáját és az olvasással kapcsolatos tevékenységeket. A leckéket 30 órában dolgozta fel 5-8. osztályos diákjaival (kollégáival is megvitatta az anyagot), amelyek azután 2004 januárjára öltöttek végleges

formát, majd *The library book. Getting to know its secrets* (Könyv a könyvtárról: a titkok megismerése) címmel meg is jelentek.

A tankönyv és a feladatok részletes ismertetése után számos gyakorlati, didaktikai tanácsot is ad a szerző a mű felhasználásához, végül pedig kitér a szakfelügyelet és a tanügyi irányítás elismerő véleményére is. A 138 oldalas, tizennyolc fejezetből álló könyvet először az Educational Printig Services Ltd adta ki (azóta a Carel Pressnél is megjelent), és feldolgozás céljára szabadon másolható a szükséges példányszámban.

(Murányi Lajos)

Egyéb könyvtárak

05/034

BLOCK, Marylaine: Military life = Libr.J. 129.vol. 2004. 14.no. 40-41.p.

Katonai élet: egy amerikai katonai könyvtár életének bemutatása

Katonai könyvtár

2001. szeptember 11-én a Pentagon megtámadásakor a hadsereg állományába tartozó könyvtáros, M. Ann Parham megsérült, és a könyvtár romba dőlt. Attól a naptól kezdve az egész országban megváltozott a hadsereg könyvtárosainak élete, hiszen néhány kollégájuk a Pentagon elleni támadás áldozatává vált, és akiket szolgáltak, hirtelen egy háború küszöbén találták magukat.

A Robert E. Sink Memorial Könyvtárban (Fort Campbell) a kölcsönző könyvtárosok az öbölháborúról és a sivatagi háborúról adtak ki könyveket a tiszteknek, és nagy volt a terrorizmusról, a Közép-Keletről, a muszlim vallásról és a történelemről szóló könyvek kereslete is.

Békeidőben a hadsereg könyvtárai nagyon hasonlóak a civil könyvtárakhoz, bár a hadtörténet, hadi-

technika és a stratégia áll gyűjteményeik közép-pontjában. A tengerentúli támaszpontok katonái számára gyakran az ottani könyvtárak az angol nyelvű irodalom egyetlen forrásai. Ezért is van, hogy például a Japánban működő Yokosuka Haditengerészeti Támaszpont könyvtára hetente 78 órát tart nyitva. Minden nap, még karácsonykor is nyugalmat és csendet kínál annak az 5000 katonának, akik repülőgép-anyahajón szolgálnak.

A költségvetés a katonai könyvtárakban sem bőséges, a könyvtárosoknak meg kellett tanulniuk nagyon kreatívnak lenni. Ezért is törekednek a teljesítménymutatók széles körű alkalmazására, a költséghatékony működésre, a könyvtár forrásainak és kihasználtságának bemutatását célzó statisztikai rendszer kiépítésére. Már ötven könyvtár csatlakozott a Parham által 2003-ban indított programhoz (Measurement, Tracking and Information Collection System). A könyvtárak együttműködnek egymással az adatbázisok beszerzésében is, megosztva ennek költségeit.

Az amerikai hadsereg harmadik legnagyobb népességű támaszpontja Fort Campbell. 4100 család él itt. Könyvtára, a Sink Library békeidőben egyszerűen szolgál mint az USA Délkeleti Régiójának Parancsnoki Tájékoztató Központja, mint gyermekkönyvtár és mint az oktatási központ támasza. Az Army Knowledge Online (AKO) rendszer elérhető minden nyilvános munkaállomásról. Ez a portál számos adatbázist és eszközt kínál, ami segíti az egyes egységek közötti tudásáramlást, támogatja a tervezést és a döntéshozást, a tisztek képzését. A könyvtár már elektronikus dokumentumokat is gyűjt, melyekhez a tisztek és a katonák bárhol állomásoznak, hozzájuthatnak. A hét három napján a tájékoztató könyvtárosok részt vesznek a Question

Point csapatban a Digitális Védelmi Könyvtár Kutatószolgálat (Defense Digital Library Research Service) keretében. A hét minden napján 24 órán keresztül elérhető szolgáltatást a világ minden pontjáról igénybe veszik a katonák. A könyvtárosok által adott válaszok bekerülnek az AKO tudásbázisába.

A könyvtár nemcsak egyszerű szolgáltató intézmény, hanem morális támasz is. Mesedélutánokat és nyári olvasótáborokat szerveznek a gyerekeknek, beszerzik a friss, népszerű szépirodalmat és ismeretterjesztő könyveket minden korosztály számára. És a háború kitörése után ezrével küldték a könyveket az Irakban harcoló egységeknek, ahol a katonák és a káplánok ideiglenes könyvtárakat állítottak fel.

A könyvtárosok munkájának jelentősége felértékelődött, mivel igen hasznos információkat szolgáltatnak a tiszteknek – például az oroszok afganisztáni harci tapasztalatairól. A családok szolgálatának új dimenziói nyíltak, hiszen az otthon maradt hitvesek közül sokan a könyvtár számítógépeiről küldik e-mail-jeiket házastársuknak, míg gyermekeik a könyvtár által vásárolt kifestőkönyvekkel foglalják el magukat. A könyvtárosok pedig együttérzéssel hallgatják az aggódó hozzátartozók beszámolóit. Mivel közülük öten maguk is érintettek, természetes volt számukra, hogy mikor a 101-es Légi Egységet, az Üvöltő Sasokat bevetették Irakban, azonnal gyűjteni kezdték a róluk megjelent cikkeket. Minden megemléített katona név szerint visszakereshető. A könyvtárosok tudják, hogy milyen fontos a családok számára most és a jövőben, hogy nyomon tudják követni szeretteik útját. A mára négy kövér kötetet kitevő anyag folyamatosan növekszik.

(Fazokas Eszter)